

“Balkanlarda Dini Aşırılıklar ve Etnik Barış”

Kitap Tanıtımı

Verda Şensoy
Stajyer, TASAM

Prof. Dr. Mehmet Dalkılıç, Prof. Dr. Ramazan Biçer, Doç. Dr. Ekrem Demirli tarafından telif edilen ve **2009** yılında **TASAM Yayınları**’ndan çıkan alanında yapılmış ilk çalışma özelliğini taşıyan “**Balkanlarda Dini Aşırılıklar ve Etnik Barış**” adlı eser, Bulgaristan merkezli olarak Balkanlarda etnik barışın varlığını, dini ekstremist düşünce ve akımları incelemektedir. Bulgaristan hükümetinin sıkça vurguladığı “etnik tolerans model siyaseti” konusunun, Bulgaristan vatandaşı Türkler gözünden söylendiği gibi olup olmadığının bilgisini vermektedir. Araştırma niteliğinde olan bu eser, Bulgaristan’da yaşayan Türk toplumunun durumunu özetlemekte ve Türkiye Cumhuriyeti’ne Balkan politikası konusunda yol göstermektedir. Araştırma sahada yapılmış olup yaklaşık iki bin anketin titizlikle değerlendirilmesini aktarmaktadır.

Araştırmanın amacı Bulgaristan Türklerinin etnik barış algısı, anlayışı ve değerlendirmesinin yanında, özellikle Ortadoğu kökenli radikal dini akım mensuplarına karşı yaklaşımlarını içermektedir. Bu amaç doğrultusunda eser için; kısa bir önsözün ardından özet, giriş ve üç ana bölüm planı uygun bulunmuştur.

Araştırma yöntemi olarak Bulgaristan ve Balkanlarla ilgili literatür incelemesi ve anket tekniği uygulanmıştır. Veri toplama araçları; kişisel bilgi envanteri ve demografik yapı, etnik barış ve dini aşırılığı değerlendirme envanterleridir. Çalışma, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm etnik barış iken, ikinci bölüm ise dini ekstremizm konusunu içermektedir.

Kitabın giriş bölümü “**Bulgaristan’daki Türk Varlığı**” adlı bölümdür. “Türklerin Balkan Politikası” adlı alt başlığında Osmanlıların dini yayılma ve yayma politikaları üzerinde durulmaktadır. Yazara göre Türkler Müslüman olduktan sonra “dinde zorlama yoktur” anlayışını ileri düzeyde yansıtmışlardır. Yazar, bu argümanını destekleyici çeşitli veriler sunmuştur. Osmanlıların Balkanları fethettiklerinde yerel halkın her türlü kültürel ve dini yapısını koruma altına almış oldukları ifade edilmiştir. Balkanların önemi üzerinde durulmuş, demografik yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Osmanlının Bulgar ve Balkan topraklarına nasıl yayıldıkları tarihi süreç izlenerek aktarılmıştır. Balkan Savaşları ve buna müteakip gerçekleşen

Türklerin Bulgaristan'dan göçü üzerinde durulmuştur. Baş müftülük sorunu ve Bulgar Müslümanları da denilen Pomakların etnik statüsünün Türkler ve Bulgarlar açısından ne olduğu üzerinde durulmuştur.

Eserin "Bulgaristan Yönetiminin Demokratik Sisteme Geçiş Sürecinde Türkler" adlı ikinci alt başlığında demokrasinin Türklerle ve diğer azınlıklara karşı olumlu bir gelişmenin olup olmadığı noktasında durulmuş; Türk azınlığın kendini Bulgaristan parlamentosunda temsil edebilme gücünün miktarı sorgulanmıştır. Avrupa Birliği'ne girdikten sonra Bulgaristan'ın azınlık politikasını değiştirip değiştirmediği hakkındaki gözlemler dile getirilmiştir.

Üçüncü alt başlık olan "Günümüzde Bulgaristan Türkleri" konusundan bahsetmektedir. Yazar, günümüzde Bulgaristan Türklerinin siyasi ve dini açıdan birlik sağlayamamalarını, güvensizlik ve karamsarlık içerisinde olmalarına bağlamaktadır.

"Bulgaristan/Balkanlar ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Radikal Dini Oluşumlar ve Akımlar" adlı dördüncü alt başlık, Haricilik ve Selefi-Vahhabilik hakkında bilgi vermektedir. Günümüzde terör ve radikal eylemlere katılanların Selefi-Vahhabi akımlardan çok etkilendiği söylenmektedir. Şiddetin ilk temsilcilerinden bahsetmektedir. Ve Orta Doğu kökenli radikal dini-İslami akım mensuplarının bu yörelere neden ve nasıl gelebildiği üzerinde durulmaktadır.

Kitabın birinci bölümü "**Tanımlayıcı İstatistikleri**" adlı bölümdür. Bu bölümde ankete katılanların cinsiyeti, yaş değişkenleri, doğum yeri değişkenleri, öğrenim durumları, gelir dağılımı, medeni durumu, meslek durumu, dil bilgisi, Bulgarca bilgi seviyesi ve Bulgarca bilgisinin cinsiyete göre dağılım grafikleri verilmektedir.

"**Etnik Barış ve Ayrımcılık ile İlgili Bulgular**" adlı ikinci bölümde ise etnik kimlik ile ilgili sorunların neler olduğuna değinilmiş, Bulgaristan Türklerinin yüzde kaçının etnik problem yaşadığı belirtilmiştir. Etnik kimlik probleminin cinsiyete, yaş gruplarına, doğum yerine, öğrenim durumuna, gelir durumuna, medeni durumuna ve mesleklere göre dağılımları ve grafik üzerinde gösterilmektedir. Bulgaristan vatandaşı Türklerin; geçmişte olduğu gibi gelecekte de baskı görecekleri konusundaki korku ve endişeleri, etnik tolerans model siyaseti konusundaki görüşleri yüzdeler halinde tablolar ile gösterilmektedir. Bulgaristan'da yaşayan ve Bulgaristan Cumhuriyeti vatandaşı olan Türklerin Türkçe öğrenimi, Türklerin Bulgar siyasetinde yeterince temsil edilip edilmediği, Bulgar hükümetlerinin Türk isimlerini değiştirme girişimleri, Türk kökenli milletvekillerinin Türkleri yeterince temsil edip-etmediği,

Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçe zorlanan akrabaları ile ilişki düzeyleri alt başlıklardan olup, bu konularla ilgili de grafikler ve yüzdeler mevcuttur.

“Dini Aşırılıklar ile İlgili Bulgular” adlı kitabın üçüncü bölümünde yerel halkı oluşturan Türklerin ekstremizme bakış açıları, algılama biçimleri ve değerlendirmelerine yönelik çeşitli soruların cevap yüzdeleri yer almaktadır. Ankete katılan deneklerin dindarlık durumu, çevresindeki Türkleri dindarlık açısından nasıl gördükleri; Türklerin Bulgarlarla evlenme durumu, komşuluk ve arkadaşlık yapma durumu; Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine kabulünden sonraki dönemde dini durum, Bulgaristan vatandaşı Türk gençlerinin dini durumları, Bulgaristan'da aşırı dini gruplar/Selefiyye ve Türklerin farkındalık durumları, Bulgaristan vatandaşı Türklerin Müslümanlık algısı gibi konularda veriler sunulmaktadır.

Kitabın sonunda ise **“Öneriler”** ve **“Referanslar”** bölümleri bulunmaktadır. Öneriler bölümü 19 alt başlığa bölünmüş ve edinilen veriler ışığında Bulgaristan'da yaşayan Türklerin ve Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin ne yapması gerektiği konusunda sonuçlar içermektedir.

Kitabın giriş bölümünde Türk devletlerinin; Balkanlarda ve egemenlik kurdukları diğer topraklarda azınlık nüfuslarına nasıl muamele ettiğinin üzerinde durulması, Bulgar hükümetinin Türkler üzerinde uyguladığı politikanın bir rövanş niteliğinde olup olmadığının cevabını vermektedir. Kitabın birinci bölümünde tanımlayıcı istatistikler verilerek ankete katılan deneklerin sadece bir kesime odaklanarak hazırlanmadığı vurgulanmakta, elde edilen sonucun Bulgar Türklerinin genelini temsil ettiği gösterilmektedir. İkinci ve üçüncü bölümde sorulan soruların cevapları olarak verilen yüzdelerden ise Bulgaristan'da yaşayan Türklerin ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuç giriş bölümünün ışığında okuyucuyu Türklerin tarih boyunca uyguladığı “hoşgörü ve eşitlik” politikası karşılığında gelen “ikinci sınıf vatandaş” muamelesinin sebebini aramaya yöneltmektedir.

Etnik temizlik, göçe zorlanma gibi çeşitli insan haklarına aykırı muameleye maruz kalmış olan Bulgaristan Türklerinin neden bunları yaşadığı sorusunun cevabı olarak “ülke çıkarları” ndan farklı bir insani cevap bulmak zordur. Kitabın sonunda yer alan “Öneriler” kısmı yapılan araştırmanın faydası niteliğindedir. Bir nevi asimile etme politikası uygulayan Bulgar hükümetinin, Türk kültürünü ve dilini unutturma yolunda gizli bir çaba sarf ettiği görülmektedir.

Bulgaristan'da yaşayan Türklerin etnik ayrımcılık konusundaki endişelerini giderecek doğrultuda Türk dış politikası daha proaktif olmalıdır. Dini aşırılık gösteren grupların etkisinden bölgeyi arındırmak adına ise kitabın “Öneriler” bölümünde üzerinde durulmuş

olduğu üzere eğitim alanında destek sağlanmalıdır. Kitap, araştırma sonuçlarını belli bir çerçeveden sentezlemekte ise de okuyucu, bu sonuçlar aracılığı ile farklı perspektiflerden Bulgaristan Türklerine bakabilme olanağına sahip bulunmaktadır. Bu tür araştırmaların sayısının artması daha nitelikli sonuçların elde edilebilmesi konusunda elzemdir.